

Nr 4 2012

Åarjelsaemien gærhkoeplaerie
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkblad

Piere Åhren – ett
av många barn på
Raasten Rastah

**Kulturminner kan
avgjøre beiterettigheter.** Side 2

Juvva saemeste. Bielie 6
Smilet demper sorgen. Side 8

Kulturminner i Trollheimen

Kan avgjøre beiterettigheter

Funn av samiske kulturminner i Trollheimen kan få stor betydning for fremtidig beiterett, mener arkeolog Therese Hellqvist. Siden 2010 er det funnet 111 kulturminner i et område mange mente at samer ikke har vært i eldre tid.

Under den sørsamiske kulturfestivalen *Raasten Rastah* i Roros holdt hun et foredrag om samisk tilstedeværelse i Trollheimen i eldre tid. Hellqvist er en av flere arkeologer som har vært med å registrere samiske kulturminner i Trollheimen siden 2010.

Prosjektet er et samarbeid mellom Stiftelsen Saemien Sijte i Snåsa og reinbeitedistriktet Trollheimen Sijte som har beiteområde i både Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal fylke.

Formålet har vært å undersøke og å øke kunnskapen om eldre samisk bosetting, næring og trosforestilling. Det har blitt gjort noen forsøk på å dokumentere samiske levninger tidligere, men prosjektet er det første som utfører systematisk befaring og registrering av kulturminner i området.

Registreringene i Trollheimen er en del av flere prosjekt som Saemien Sijte har hatt i området, blant annet interregprosjektene *Saemih Saepmesne – I det samiske rommet* som ble avsluttet i 2011, og *Sørsamer – landskap og historie* som ble påbegynt i 2012.

BEITEKONFLIKT

Det var reineierne som tok initiativ til å delta i prosjektet. Bakgrunnen er reindriftas langvarige konflikt med jordbruks- og vilt-interesser i området. En høyesterettsdom fra 1981 satte reineierne i Trollheimen Sijte i en sårbar situasjon. Dommen slo fast at reinbeitedistriktet ikke hadde beiterett basert på alders tids bruk og sedvane.

Det har blant annet ført til at reindrifta har blitt avhengig av å inngå beiteavtaler med grunneierne de er i konflikt med. I løpet av 2010 ble mange av disse avtalene sagt opp. Reineierne i Trollheimen etterlyste derfor dokumentasjon på sine rettigheter.

KULTURMINNER UTGJØR BEVISGRUNNLAG

– Hvordan kan man vite at det ikke finnes samiske kulturminner i området hvis man ikke leter etter dem? Samiske kulturminner kan ikke sammenlignes med kulturminner etter bondekulturen. En må vite hva en ser etter, sier Hellqvist.

Høyesterettsdommen fra 1981 viser til mangel på historiske kilder som er eldre enn 1800-tallet. Under denne rettssaken kunne

Therese Hellqvist mener samenes historie i Trollheimen må skrives om.

ikke reineierne dokumentere sin rett, blant annet på grunn av mangelen på registrerte kulturminner. På bakgrunn av dette hevdet dommerne derfor at samisk bosetting i området i eldre tid ikke kunne bevises.

I dag utgjør derimot flere arkeologiske funn øst og sør for Trollheimen et sterkt bevisgrunnlag på at det har vært samisk tilstedeværelse i området helt tilbake til jernalderen. Bare mellom 2010 og 2012 har det blitt registrert 111 nye kulturminner.

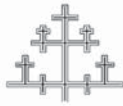
DATERING AV FUNNENE

Nå skal Saemien Sijte og reineierne i Trollheimen datere funnene gjennom det nye

prosjektet *Sørsamer – landskap og historie*. Ved inngangen i det nye prosjektet er Hellqvist optimistisk i forhold til hva dateringene kan bety for reindrifta i området hvis det viser seg at de er fra eldre tid.

– Ved hjelp av kulturminneregistreringene i Trollheimen og framtidige arkeologiske undersøkelser i området kan vi skrive ny historie om Trollheimen, hevder hun.

TEKST OG FOTO: EVA FJELLHEIM

"Samiska frågor"

Femtonde september nästa år är det kyrkovalet i Svenska kyrkan.

I ytterst få församlingar har urfolket samerna möjlighet till inflytande via de demokratiska former detta val bygger på. Samerna är nästan alltid för få för att de kyrkopolitiskt aktiva partierna, och övriga så kallade nomineringsgrupper, ska ta hänsyn till dem.

I flera församlingar skulle samerna kunna bilda egna nomineringsgrupper och – eftersom det är så få som röstar i kyrkovalet – ha inte obetydliga möjligheter till framgång, förutsatt att de aktiva samerna också kan mobilisera väljare.

Det finns flera skäl till att en kristen kyrka ska ha strukturer som garanterar delaktighet och inflytande i sina beslutsprocesser för urfolk och minoriteter; de kan ha att göra med teologi, kyrkosyn, överenskommelse om försöning, social och politisk medvetenhet ... Ibland kan dessa skäl vara så starka att de motiverar en positiv särbehandling, till exempel så att samerna erbjuds

ett inflytande som är större än antalet kyrkotillhöriga samer motiverar.

Svenska kyrkans formellt demokratiska organisationsmodell präglas inte alltid av öppenhet och flexibilitet. Därför har man hittills undvikit eller sagt nej till alla försök att komplettera den existerande modellen med någon form av representation från landets och kyrkans urfolk.

Istället har kyrkan erbjudit samerna ett "sidospår" bestående på nationell nivå av Samiska rådet, på stiftsnivå i vissa stift av samisk arbetsgrupp/referensgrupp och i någon enda eller några få församlingar likaså av någon slags lokal arbetsgrupp.

Uppdraget för det samiska sidospåret har varit "samiska frågor"; samiskt gudstjänstliv, översättningar, krisnätverk, konfirmandarbete ...

Men hur är det med kyrkans strukturfrågor, ny kyrkohandbok, kyrkans internationella arbete, rekrytering och utbildning, budgetarbete och verksamhetsplanering?

Det är dags inse att det inte finns "samiska frågor" men att det finns samiska perspektiv på alla (kyrkans) frågor!

Ett sådant synskifte har betydelse för organiserandet. Men kanske behövs sidospåret ändå under överskådlig framtid. Majoritetskyrkan kan inte förutsättas vara kontinuerligt tillräckligt medveten om urfolkets plats i kyrka och samhälle, för att på allvar bygga hållbara strukturer för samisk kyrklig makt. Majoritetskyrkan behöver ständigt utmanas. Ett sådant sidospår måste så långt möjligt leva nära, inkluderas i, kyrkans ordinarie liv.

Flera av kyrkans utredningar har pekat på att kyrkans formellt demokratiska organisation behöver förstärkas med kompletterande former för till exempel samers delaktighet och inflytande. Sådana tankar finns i *Samiska frågor i Svenska kyrkan (2006)*, *Flerspråkigt arbete i Härnösands stift (2009)*, *En flerspråkig kyrka (2010)*. Sägastallamat, mötesplatsen mellan kyrkans och samer-

nas företrädare (Kiruna 2011), visade att kyrkan på alla områden behöver ett synliggörande och en inkludering av det samiska.

Ändå finns ingenting som tyder på att kyrkans beslutsorgan på de olika nivåerna, främst kyrkostyrelsen, arbetar med frågan om samiskt inflytande, samisk representation. (Allra minst när det gäller inflytande i kyrkomötet.)

Svenska kyrkan är, efter beslut i kyrkostyrelsen, på väg in i en treårig särskild satsning på flerspråkigt arbete. Och processen efter Sägastallamat är en del av byggandet av en flerspråkig (och mångkulturell) kyrka. Arbetet med trygga strukturer för urfolkets inflytande måste äntligen tas på fullt allvar. Det räcker inte att hänvisa till redan existerande former för arbete med "samiska frågor".

URBAN ENGVALL

Glede og sorg over biskoper i Nidaros

Preses Helga Haugland Byfugling og Nidaros biskop, Tor Singsaas, har sendt ut et brev til alle menighetene i bispedømmet. Der står det: "Nå ved innføring av ny gudstjenestereform ønsker biskopene at menighetene har oppmerksomhet på sør-samisk tradisjon og språk. I sokn der det sør-samiske nærværet er stort, vil det være viktig at sør-samisk kultur pre-

ger gudstjenestelivet i større grad (visuelt, musikalsk, språklig). Men enkelte liturgiske ledd på sør-samisk (for eksempel nådehilsen, velsignelsen) samt sør-samiske salmer, bør fra tid til annen brukes i gudstjenesten i hele bispedømmet."

Det er kommet en ny tid til Nidaros og Den norske kirke.

Det har blitt feiret at Anders Porsanger som den første samer i Norge, ble ordinert til prest for 250 år siden. Han fikk sin embets-eksamen i København og kongen utnevnte ham til kapellan i Nidaros domkirke.

Men miljøet i Trondheim kunne ikke se for seg en same som prest i domkirken. Biskopen var enig og

fikk satt en stopper for at Anders Porsanger fikk stillingen.

Det har kommet en ny tid til Nidaros – takk og pris!

BIERNA LEINE BIENTIE

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie

Orre saernieh: Nyheter
Gieres almetjh!: Kåra läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen jñh daan bijre: Lite av varje

Guktie ussjedem: Hur jag tänker
Åssjalommesh: Tankar, andakt
Gie jñh gusnie årroeminie: Vem och var
Kultuvre: Kultur

Första sidan:

Piere Åhren (Gærma/Blåsjöfallet) var en av de mange barna fra norsk og svensk side som deltok på kulturfestivalen Raasten Rastah i Røros i september 2012.
Foto: Margrethe Kristin Leine Bientie.

Eva fick ärkebiskopens medalj

ALEX GIACOMINI, IKON

Ärkebiskop Anders Weiryd och Eva Teilus Rehnfeldt.

Vid kyrkomötets öppnande i Uppsala i slutet av september fick Eva Teilus Rehnfeldt ta emot Stefansmedaljen av ärkebiskop Anders Weiryd.

Eva Teilus Rehnfeldt har varit ordförande i den samiska arbetsgruppen (som senare blev referensgruppen) i Härnös-

sands stift sedan 1994. Gruppens uppgift är att göra den samiska kulturen känd och brukad i församlingarna.

– Det här är en ära för hela det samiska folket, sa Eva i sitt tacktal. Jag är glad att Svenska kyrkan börjat ta sitt ansvar för vår kultur.

BETYTT MYCKET FÖR UNGA

Ärkebiskopens motivering lyder: "Eva Teilus Rehnfeldt tilldelas Stefansmedaljen för sitt långvariga arbete för samisk kultur och gudstjänstliv i Svenska kyrkan. Hon representerar många samer och kyrkokristna vars trogna arbete i det vanliga och dagliga möjliggör förändring och förnyelse. Eva Teilus Rehnfeldt har betytt mycket för ungdomars delaktighet i både samisk kultur och kyrkoliv, bland annat genom sitt engagemang för det samiska konfirmandarbetet."

Stefansmedaljen instiftades 1990. Ärkebiskopen delar ut den till företrädare för och medlem-

mar av Svenska kyrkan för tjänstfulla insatser i kyrka och samhälle. Den är uppkallad efter den förste ärkebiskopen av Uppsala, Stefan, som verkade under åren 1164-1185. Eva Teilus Rehnfeldt är den tjugoförsta mottagaren av medaljen.

RESPEKTERA TRADITION

Så här avslutade ärkebiskopen sitt inledningsanförande vid kyrkomötet: "Samers rättigheter har inte haft stor plats i svensk juridik och myndighetsutövning. Majoritet förr än rättigheter har vägt tungt i svenskt beslutsfattande.

Svenska kyrkan har varit del av detta storsamhälle samtidigt som viktiga samiska röster och krafter bidragit till att svenskkyrkligt och storsamhället inte är identiskt. I Svenska kyrkan finns en levande samisk tradition som vi ska respektera och ge rum för."

KÄLLA: SVENSKA KYRKAN.
BEARBETNING:
URBAN ENGVALL

Destinasjon Dærga åpnet

Vil formidle samiske tradisjoner

I september åpnet Destinasjon Dærga, som er en del av prosjektet "Naturarven som verdiskaper". Her skal samisk bruk av naturen presenteres.

2. september var det åpningsdag for Destinasjon Dærga, sentret som skal formidle samiske tradisjoner og samisk bruk av naturressurser. Her skal samenes liv og virke, både i fortid og nåtid vises fram for publikum.

Hittil har prosjektet kostet 2,5 millioner kroner. Det eies og drives av de ti familiene som har reindrift i Østre Namdal. Neste år skal prosjektet gå over til å bli en permanent og kommersiell kultur- og tradisjonsdestinasjon. Destinasjon Dærga er en del av et større prosjekt i Nord-Trøndelag: "Naturarven som verdiskaper".

Destinasjon Dærga ligger noen kilometer øst for sentrum i Røyrvik kommune. Der er bygd opp

FOTO: TOVE METTE JÅMA WIGDAHL

Jonar Thomasson og Naina Jåma Wigdahl snakker sammen om bruken av samisk språk tidligere og i dag.

to tradisjonelle samiske boplasser med et stoplebur. Det gjenstår å bygge en storgamme med plass til 50-60 personer.

KILDE: NAMDAL AVISA

FOTO: TOVE METTE JÅMA WIGDAHL

Ute rant regndråper på teltduken, men inne i låavth-gætie / lavvoen hadde mange samlet seg rundt bålet med kaffe for å delta i samisk gudstjeneste og foredrag om samisk lokalhistorie. Fra venstre Naina Jåma Wigdahl, Maili Jåma, Ellinor Jåma, Ingrid Jåma, Berit Ellen Gaino Jåma og Knut Jåma.

Berättare, från vänster Ingrid Rehnfeldt, Nils Olofsson, Laila Fjellgren, Aili Stenvall.

FOTO: ANAMARIA FJELLGREN

Med minnet i behåll

Sammanhållning och fart i byn är målet för den nybildade föreningen *Mihten Siebrie i Mittådalen*. Intresset var stort då föreningen höll historiekväll på Samegården. Flera hade kommit långväga ifrån för att vara med.

Så många som 52 personer hade hittat vägen till det mintgröna trähuset i korsningen för att lyssna på de äldres berättelser om *Mihte*. Att Härjedalsbyarnas gemensamma livsmiljöprojekt *Faamoe* (kraft) bjöd på middag var också mycket uppskattat, i synnerhet för de som kom direkt från *gäedtie* på Flatruet samma dag. Många hade kommit långt ifrån för att lyssna och för att träffa släktingar och bekanta.

Om inte hörseln var perfekt, så var i alla fall humöret på topp. Många roliga minnen delades, från barndomens oskyldiga dagar hos *aahka* och *ajja* till dans och ungdomstider.

GODA SKOLMINNEN

Från skoltiden på Axhögen (mellan Mittådalen och Mittåhamra) hade alla goda minnen.

– Var det något man lärde sig av att bo tio stycken i en *gäetie* (kåta) så var det att ta hänsyn till varandra. Lärarinnan hette Aina Rehnsson, och språket i skolkåtan var svenska

eftersom hon var norrifrån, kunde Laila Fjellgren berätta.

Skolerfarenheten var god, enligt Laila – och det måste den ha varit eftersom hon inte avskräcktes från vidare utbildning till att själv bli lärare.

– Skoltiden på Axhögen var fin. Dessutom hade *aahka* och *aajja gäetiesijje* inte långt från skolan, sa Laila.

Om skoltiden var det många frågor från publiken. Det visade sig att barnen gick tre år i varje skola innan man bytte. Mittådalingarna som var på Samegården denna kväll hade gått i skola i Axhögen, Mittådalen, Jämsmålsholmen, Ånge och Gällivare.

Ett litet "läxförhör" hade den gamla skollärarinnan också, och hon ville höra om barnen och resten av publiken kunde några av släktbenämningarna.

Att det till och med har varit dans på bron över Mittån kunde också berättas.

MÅNGA SKRATT

De som gladeligen delade med sig av sina kunskaper om *Mihte* var Ingrid (Thomasson) Rehnfeldt, Nils Olofsson, också känd som Nils Måråsa, Laila Fjellgren och Aili Stenvall. Men här fanns även historier med tungt allvar och vuxnas bekymmer.

Ingrid Rehnfeldt var den yngsta av dem som berättade denna kväll. Det blev många skratt till en historia om

Stor-Thomas som hade en extra stor *derwie-gäetie*, längre upp i Mittådalen, med fyra ingångar. Han var gammal-ungkarl. Förklaringen kanske var denna:

– Han smorde in sig med tjära och rullade sig i renhår, sägs det. Ni kan tänka er hur han såg ut, skrattade Ingrid gott.

RESPEKT FÖR ÄLDRE

Laila Fjellgren berättade om hur det var när hon var ung och hur man lärde sig respekt för de äldre.

– Släktnamn och benämningar var mycket viktiga då. Självklart kallade vi *aahka* och *aajja* för det, men även andra släktingar skulle man kalla vid släktnamn, sa hon och berättade hur denna respekt kunde visa sig. "Chefen" i familjen var definitivt *aajja*. Man hade sån respekt för honom att man nästan var rädd honom, sa hon.

Att släktbenämningssystemet är komplicerat är det ingen tvekan om. Olle Rensbergs *aahka* kunde elva benämningar för svägerska, skrev Björn Collinder när han var i Mittådalen och dokumenterade språket.

– Alla elva benämningar kan inte ens jag, men jag har en *männja* här, eller hur Alma, frågade Laila den för kvällen äldsta på Samegården, Alma (Åhrén) Fjällgren.

– Nej, jag är din *männja*, kom det

direkt från Alma, med full koll på släktbenämningar.

Hon undrade om någon visste vad en *voehpe* och *vuano* var för något, och fick till sin stora förvåning svar.

LÅNGTAN TILL MODERSMÅLET

Att alla de äldre hade en längtan till sitt modersmål var det ingen tvekan om. Var det något alla nämnde i sina framföranden så var det saknaden av att *laahkoestidh* (att kalla varandra vid släktbenämningar).

Man mindes hur de äldre pratade med barnen.

– I Anådalen pratade vi bara samiska, mindes Aili och bytte språk.

– *Jis desnie daaroestimh, dellie galgieh njaelmiem tsoptsedh* (Om vi pratade svenska, skulle de nypa en på munnen), skrattade Aili Stenvall till detta minne.

Det var inte enbart de unga som uppskattade berättarkvällen.

– Det var himla roligt att få berätta vad vi varit med om, tyckte Aili glad och trött efter en lång dag på Samegården

INGA MARJA STEINFJELL

Leammuid Biret Rávdna dáahka Juvvine ektine gosse heamturh vaajeste. Juvva væjkele maanide eevtjedh, guktie dah aaj saemiestic. Irje Liljedahl-Ekström jñh Jo Liljedahl (6 jaepien báeries) tuhtjijægán luste.

Juvva saemeste

Biret Leammuid Ravdna jñh altese voelpe Juvva gærja-bussem Plassese dáeriedigan jñh maanajgumie soptsestigan. Gosse díhte dáahka Juvva soptseste, dellie maanah saemiengielesne vaestiedin.

"Teatere Biret" gærjabussine Plassjese bööti. Veaskoen sijse lij saemiedáahka Juvvam rijh-teme. Juvva amma saemeste!

Gosse bussese böötímh, dellie Biret gon Juvvah dueljeh lööptjeme. Maanah tjihkedin. Gaajhkeshe feejjene.

Faahketji Biret tjiekede, maam akth ohtesedeminie.

– Gusnie Juvva? gihgtjie. Ij gie doesth vaestiedidh.

– Juvva? Juvva! gylje. Baernie

mov baalte tjahkan, dellie tjáárve:

– Dusnie Juvva! Baarnetje Juvvam vueptiestamme.

– Buerie biejjie, manne væjkele!

Dellie numhtie aalka soptses-tidh. Dan mænngan Juvva gellien aejkien giehtjehtalla.

– Datne væjkele! vaestiedibie gosse Juvva másna. Gosse Juvvam gaarmerdibie, dellie joe-koen feejjene. Saemeste gujht. Aaj joekoen væjkele joejkedh. Juvva mijjem lierehte altese vuelide joejkestidh.

VÆJKELE JOEJKEDH

Juvva geerjene gosse saemien saevagem steeri. Biret gon Juvvah saemien klaeride boejhkestigan.

Biret Juvvam viehkiehtie heamturidie saarnodh. Áadtjoejimh voerhtjine, gaelpine, rie-pine jñh jeatjah juvrigumie áahpenidh. Juvrh aaj mijjese soptsestin gusnie áarroeminie, mejnie giehtelieh jñh maam sijhtieh bárrédh. Naakenh dejstie aaj joejkestin.

Maanah eadtjohkelaakan goltelin. Stoerre tjelmiejgumie vuartasjin gosse Biret dej uvte svihtji, díhte dan væjkele!

TEEKSTE JÏH GUVVIE: MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Leammuid Biret Rávdna, "Teater Biret", kom med den samiske bokbussen til Roros med sitt nye dukketheater. Hun hadde med seg dukken Juvva som kan snakke sørsamisk. Juvva og

Biret fortalte eventyr og lærte barna noen joi-ker. De fikk også barna til å snakke sørsamisk. Dokketheateret var spennende og fengende for alle.

Renägarens bästa dräng

Enligt en jämtlandssamisk sägen blev Stoere-Jupmele (Gud) rådvill om hur han skulle göra med *tjoejhkh* / myggen. Därför behöll han dem i en säck, som en gammal samekvinna fick ansvar för. Vår Herre skulle fundera ett tag till på myggens vara eller inte vara!

Gumman blev emellertid trött på myggornas evinnerliga surrande och kunde inte låta bli att öppna litet på säcken. Då flög myggen ut i en stor svärm omöjlig att fånga. Hennes olydnad innebar ändå att samerna fick sin bästa dräng, som driver renarna upp i högfjället i rättan tid!

Och när turisterna beklagade sig över mygg och knott i Tärnafjällen replikerade min morfar Frans Andersson: "Ja, men annars kunde vi börja inbillas att vi redan är i paradiset!"

BO LUNDMARK

Samekvinnan släpper myggorna ur säcken. Illustrasjon av Alfhild Vekterli i boken "Staaloe tror at månen er et bål. Sørsamiske eventyr".

Den samiske bokbussen fikk besøk av Sapmi Sirkus. Førskolelærerne Ellisiv Thorbjørnsen (til venstre) og Katharina Blind sammen med barna Ida Rihpa (6 år), Funäsdalen, Elle Regina Rensberg Åhren (6 år), Jorm, og Emma Itohan Toven (4 år), Östersund.

Sapmi Sirkus

Sapmi Sirkus var et populært tilbud for de yngste barna under årets kulturtreff på Røros Raasten Rastah. Her fikk barn i førskolealder være med på litt av hvert!

Førskolelærerne Ellisiv Thorbjørnsen og Katharina Blind tok med de minste barna på forskjellige aktiviteter. I tillegg til eget program

var de på besøk på samisk bokbuss og på dukketeater-forestillingen *Juvva* som Åarjel saemien teater / Sørsamisk teater hadde.

TEKST OG FOTO:
MARGRETHE KRISTIN
LEINE BIENTIE

Charlotte Dahlsten, Røros, hjelper sønnen Isak Rensberg med ansiktsmalingen. De var artister på Sapmi Sirkus.

Kom og bli med i samisk ungdomskor

Saemien Åålmege og Samiska referensgruppen Härnösands stift vil i anledning samiske kirkedager i Mo i Rana august 2013 lage et samisk ungdomskor. Det skal framføres musikk av Frode Fjellheim m.fl.

Tilbudet er for samisk ungdom i alderen 14-25 år, med akkurat den sangstemmen hver og en har fått utdelt. Vi behøver også de som spiller instrument.

Det vil bli 2 helgesamlinger før avslutningen i Mo i Rana under Samiske kirkedager i august 2013. De 2 helgesamlingene blir i Östersundsområdet. Nærmere informasjon om tider og sted fås ved

påmelding. Første samling blir 19-20 januar 2013. Andre samling blir 27.-28. april 2013.

Det er gratis å være med, men reiseutgifter må dere dekke selv. Tips! Søk din egen menighet / församling om støtte.

Mer informasjon får du hos Anna Sara Stenvall, Tlf: +46 72 20 93 228, eller Karin Eline Hartviksen, Tlf: +47 90 10 60 03.

Påmelding sendes til: Sverige: annasarastenvall@yahoo.se (Sverige) eller samiskmenighet@kirken.no (Norge). Påmeldingsfrist 12. januar 2013. Begrenset antall plasser, så meld deg på snarest.

Smilet demper sorgen

FOTO: RENATE SKARSTAD

Manuel.

Rett før jul i 1997 ble 45 uskyldige mennesker drept under en gudstjeneste i en landsby sør i Mexico. De ble massakrert fordi de krevde respekt for menneskerettigheter. Noen av soldatene i militsgruppen var deres egne naboer. En 13 år gammel gutt overlevde. Men hvordan fortsette livet etter sitt livs største mareritt?

– Vil dere høre en vits? spør en liten og nøktern kar.

Han dukker plutselig opp utenfor kontoret til *Las Abejas* i den lille fjellandsbyen Acteal i Chiapas Mexico.

– Jeg kan underholde mens dere venter. Hva ønsker dere? spør Manuel som tilbyr magiske triks, gåter, sang eller vitser.

Manuel var 13 år da han sammen med sin nærmeste familie ble offer for den kaldblodige massakren. Til sammen mistet

han ni familiemedlemmer. Den yngste rakk bare å bli 8 måneder gammel. Selv overlevde han bare så vidt ved å gjemme seg under døde kropp.

– Vet du hva jeg gjør når jeg føler meg trist? spør Manuel.

Manuel demper sorgen med smil.

KJEMPER UTEN VÅPEN
Organisasjonen *Las Abejas*, som betyr biene, ble stiftet i 1992 etter at fem av Acteals

innbyggere ble urettferdig beskyldt og fengslet for overfall. Medlemmene i organisasjonen tilhører urfolksgruppen *tsotsil*. De har siden starten kjempet mot myndighetenes stadige brudd på menneskerettighetene og mangel på respekt for urfolks krav om selvbestemmelse.

De har mange av de samme kravene som den kanskje mer kjente zapatistbevegelsen, men skiller seg klart ut med sitt urokkelige ikke-voldsprinsipp

og sine sterke røtter innenfor den katolske kirken. Kampen kjempes utelukkende med tillit til Gud, ikke med våpen.

For *Las Abejas* er året 1997 et tungt år å minnes, men samtidig står det helt sentralt i deres kamp. Det var på den tiden da myndighetene for fullt førte den såkalte "skitne krigen" for å ta knekken på den voksende urfolksbevegelsen som spredde seg på den meksikanske landsbygda etter zapatistoprøret i 1994. Med

FOTBYLINE: MARIA KORKUNC

Minneseremonien for massakren. Hver avdøde har et kors med navn og alder.

militær opptrapping, trusler, overgrep og drap, var hensikten å ramme sivilbefolkningen hardt.

Mange valgte å flykte, men i Acteal stod *biene* fast bestemt på å bli. De tviholdt på sin tillit til Gud og søkte seg til kirken for å be om fred. Den 22. desember stormet en paramilitær hær inn i kirken og drepte 45 uskyldige menn, kvinner og barn – mens de satt stille i bønn.

KJEMPER FOR OPPREISNING

Etter den grusomme massakren har organisasjonen fokus naturlig nok dreid seg om oppreisning. De ansvarlige soldatene som til slutt ble stilt for retten, slapp raskt ut igjen fordi vitneutsagn ikke utgjorde tilstrekkelig bevis.

En av *bienes* viktigste kamp-saker er derfor å bekjempe den sterke straffefriheten som regjerer. De holder myndighetene ansvarlig for ugjerningen og den påfølgende uretten som råder.

Lederen i rådet understreker likevel at deres kamp ikke handler om hevn, men om å oppnå rettferdighet for ofrene og de etterlatte.

Utsikten er vakker i den lille fjell-landsbyen Acteal.

KJEMPER MOT FRYKTEN

Det står stor respekt av at mennesker som har mistet sine nære og kjære på den mest grusomme måten du kan tenke deg, har en slik holdning til de som står ansvarlige. Mange av soldatene kommer selv fra det samme området og tilhører den samme urfolksgruppen som ofrene. Tenk deg å leve side om side med de samme personene som drepte familien din.

Det at myndighetene benyttes, og fortsatt benytter seg av sivilbefolkningen til å utføre overgrep mot hverandre, er ikke bare en måte å unngå spørsmål om skyld, men også en strategi for å splitte lokalsamfunn.

I år er det 15 år siden den grusomme hendelsen. Innbyggerne i Acteal sørger fortsatt over fortidens tap, men lever også i frykt for framtida. Selv om krigen er over, henger det en konstant trussel over området. Hvem kan forsikre dem om at tragedien ikke gjentar seg når de ansvarlige ikke får sin straff?

Livet går videre: Manuel har funnet sin måte å leve med frykten og de vonde minnene på. Han spøker, tryller og imponerer de som besøker Acteal med å telle til ti på tolv språk. Det er tungt å høre Manuel fortelle sin historie, men vanskelig å holde smilet tilbake når han setter i gang med sitt beundringsverdige livsprosjekt.

Med smilet demper han sorgen.

TEKST OG FOTO:
EVA FJELLHEIM

I går fikk jeg høre at Manuel er død (10/11 2012). Noen år etter at han overlevde massakren, fikk han hjernevulst. Han har kjempet mot sorg og sykdom hele livet, men måtte til slutt gi slipp – bare 28 år gammel. Han var høyt elsket og en lyskilde for alle i lokalsamfunnet. Slikt gjør inntrykk.

Hvem er Eva Fjellheim?

Eva forteller selv: "Jeg kommer fra Snåsa og er 28 år gammel. For tiden bor jeg i Trondheim, studerer sørsamisk på deltid og arbeider med informasjonsarbeid for Latin-Amerikagruppene i Norge.

Nå arbeider jeg særlig med å formidle urfolks situasjon i Mexico, siden jeg var der fra januar til juli i år (2012) og arbeidet som menneskerettighetsobservatør. Det var da jeg traff Manuel, og mange andre inspirerende mennesker som kjemper for sine rettigheter.

Jeg synes det er viktig å formidle urfolks situasjon i andre deler av verden, og å utveksle erfaringer urfolk i mellom.

Neste år flytter jeg til Guatemala for å jobbe for Kirkens Nødhjelp i et år. Der skal jeg spesifikt arbeide med urfolks rettigheter i forhold til utvinningsindustrien, en problematikk vi også kjenner igjen fra Sapmi."

Duveds kyrka mer samisk

FOTO: URBAN ENGVALL

Vid höstens samiska gudstjänstverkstad i Åre församling påbörjades en permanent samisk utsmyckning till Duveds kyrka. Här samarbetade stiftets samiska referensgrupp, förstärkt med nytilträdna samiska

FOTO: URBAN ENGVALL

handläggare i stiftet och vid kyrkokansliet, med församlingarnas medarbetare. Eva Teilus Rehnfeldt, Ulla Nordfjell och Inger Mattsson tycker mässan gick bra. Ulla Nordfjell syr på kyrkans utsmyckning.

Krokoms kommun lär sig om minoriteter

Nyligen hade alla anställda i kommunhuset och alla politiker i *Krokomen tjielte* (Krokoms kommun på sydsamiska) chansen fördjupa sig i vad lagen om nationella minoriteter innebär.

Det var Lennart Rhodin från länsstyrelsen i Stockholm och Aina Negga från Sametinget som berättade vad som förväntas av Krokoms kommun som samisk förvaltningskommun.

– Det är viktigt att vi som job-

bar här i kommunen har bred kunskap om samer, de samiska näringarna och det samiska samhället. Krokoms kommun har tre samebyar och ett rikt samiskt kulturliv, säger Marianne Persson, kommunens samiska samordnare.

LTZ.SE. BEARBETNING AV
URBAN ENGVALL

Utställning om traditionell medicin

Nu planeras en utställning om samisk traditionell läkekonst. Projektet är ett samarbete mellan Cesam – Centrum för samisk forskning, Umeå universitet, och Västerbottens medicinhistoriska förening.

Projektet ska resultera i en permanent utställning som ska visas på Medicinhistoriska museet i Umeå i samband med

kulturhuvudstadsåret 2014. Det ska också bli workshops, föreläsningar och en örtträdgård.

Syftet med utställningen är att lyfta fram den samiska läkekonsten och belysa dess hälso-mässiga och kulturella värde.

WWW.SAMER.SE.
BEARBETNING AV URBAN
ENGVALL

Laavo i biskopens trädgård

FOTO: URBAN ENGVALL

När Härnösands stift samlade 700 anställda och frivilliga i församlingarna till medarbetarmöte satte norska och svenska samer upp sin laavo i biskopens trädgård och inbjöd till samiskt café. Söndagen bjöd på flerspråkig mässa med starka samiska inslag. AnnaSara Stenvall och Sigfred Jáma deltog i förberedelserna.

FOTO: URBAN ENGVALL

FOTO: URBAN ENGVALL

Lahkoe jávlh jih lahkoe orrejaepie!
(God jul och gott nytt år)

Sonja Eriksson berørt av samisk utsmykning i Gustav Adolfs kyrkan i Sundsvall.

– Det kändes gott att vara saemie / same i gudstjänsten i dag! Jag hade tårar i ögonen flera gånger, sier Sonja Eriksson rørt. Sonja kommer opprinnelig fra Klimpfjäll og hennes fødenavn var Larsson. Nå bor hun i Sundsvall.

Sonja viser stolt fram armbåndet sitt. Det er en Kristus-krans.

Berørt av kirke- utsmykning

– Jag är frivillig diakon i Alnö, forteller hun. Vi är fyra personer där som har tagit på oss denna diakontjänst. Vi besøker äldre människor.

– Det är så många av de eldre som är ensamma. Och de är så tacksamme når vi besøker dem. Men det är ju jag som får vara tacksam som får vara med i detta arbete!

Sonja forteller at de hadde en spesiell gudstjenste i Sundsvall for noen år siden også.

– De hade smykket kyrkan så vakkert! sier hun og forteller om kvinnene som hadde rammet inn alterpartiet i bånd med samiske farger, og de hadde lagt steiner som aernie / ildsted.

I dag var det reinskinn og aevsieh / reinhorn:

– Det var også veldig fint!

TEKST OG FOTO: ANNE-GRETHE LEINE BIENTIE

Kyrkodagar om integrasjon

FOTO: ANNE-GRETHE LEINE BIENTIE

Samiska referensgruppen i Härnösands stifts stod for utsmykkingen.

För femte året i rad anordnades kyrkodagarna i Sundsvall i november, denna gång om samhälle og integrasjon.

Hur har Svenska kyrkan historisk relaterat till samer, romer og andre

minoriteter – og hur ser det ut i dag? Det var hovedfrågene for kyrkodagarna.

Og vad innebær integrasjon – som tycks vara något vi ønsker? Handlar det om att bli "svensk" som andra svenskar? Eller är även olikheterna något värdefullt og berikende, i kyrka og samhälle?

Kyrkodagarna startade med öppet hus med romskt tema i Nacksta. Där bedriver församlingen sedan några år ett föredömligt arbete med romer.

Efter flera intressanta föredrag – av biskop Tuulikki, Bierna Leine Bientie, Naim Tahiri og Henrik Frykberg – blev det en sterk og hoppfull mångkulturell konsert på lördagskvällen og en mångkulturell högmässa med samisk utsmykning på söndagen.

URBAN ENGVALL

Ny utredning om samiska rättigheter

Det blir en ny utredning om samisk rätt till land og vatten. Det beslutade sametingets plenum, samlat i Östersund, nyligen.

Bakgrunden till ärendet är följande: I januar 2011 lämnade en kommitté vid namn Siidajuogus över en skrivelse till sametinget med fokus på selvbestämmande, inflytande og markrettigheter.

Siidajuogus ville blant annet att samer som kan härleda sitt ursprung till en samebys geografiska område ska vara medlem i samebyn. I med-

lemskapet ska ingå rätt till renskötsel, jakt, fiske, ved og virke samt möjlighet att uppföra byggnad eller bostad.

Skrivelsen mötte massiv kritikk från landets samebyar som ansåg att förslaget riskerade att slå undan benen för framtidens renskötare. Sametingets plenum förkastade då skrivelsen.

SAMETINGET. BEARBETNING AV
URBAN ENGVALL

FOTO: ANNE-GRETHE LEINE BIENTIE

Karin Rensberg Ripa.

Regionförbundet Jämtlands län delar årligen ut ett stipendium till någon som medverkat till att bevare og føra vidare det sydsamiska kulturarvet.

Årets stipendium gick till Karin Rensberg Ripa från Härjedalen. Hon är samisk samordnare og språkhåndläggare i Herjedaelien tjälte (Härjedalens kommun på sydsamiska).

Tidigare har hon varit språkkonsulent vid Sametinget og samisk håndläggare i Svenska kyrkan. Hon ingår i den svensknorska gruppen som översätter bibeltexter og nu även den svenska kyrkohandboken.

OP.SE. BEARBETNING:
URBAN ENGVALL

Sameskolsstyrelsen åter aktuell

Nu väcks på nytt frågan om att Sametinget ska ta över Sameskolstyrelsens oppgifter. Sametinget föreslår ha en myndighets- og förvaltningsfunksjon.

Det var för två år sedan som Sametingets plenum beslutade utse en utbildningspolitisk kommitté, blant

annat mot bakgrund av att riksdagen i betänkande "Tre nya skolmyndigheter" hade föreslagit att sametinget skulle ta över sameskolstyrelsens oppgifter rörande sameskolerna.

I styrelsens förslag till samisk utbildningspolitikk föreslås också

blant annet att integrerad samisk undervisning ska vara tillgänglig för alla samiska elever, oavsett var i Sverige de bor. Samernas utbildningscentrum i Jokkmokk föreslås utvecklas, stärkas og få nye oppdrag. Behovet av samiska läromedel og ett digitalt bibliotek påtals.

Styrelsens mål är att all lærarutbildning ska innehålla undervisning om samer, og sametinget ska vara en resurs for Sveriges førskole- og lærarutbildninger.

SAMETINGET. BEARBETNING AV
URBAN ENGVALL

Leve i årstidene

Jeg sysler med dikt. I disse dagene driver jeg med ihrdige forsøk på å forbedre dikt som jeg ikke er skikkelig fornøyd med. Magefølelsen er ikke god. Det er noe som skurrer ... Men hva?

Jaja, da er det bare å slite seg videre i prosessen. Gå inn i situasjonen så intenst at det skjelver i de indre organer. Få tak i det jeg ønsker å uttrykke, i noe jeg selv aldri før har sagt. Hele kroppen er på oppdagelsesferd. Jeg lukker øynene. Foretar fantasireiser i det aktuelle landskapet. Veiver med armene. Brummer med stemmen. Reiser meg. Går fram og tilbake.

Hvorfor driver jeg slik? Jo, fordi kroppen min vet. Den eier allerede den aktuelle kunnskapen som jeg søker. Men jeg må hente fram *ordene*. Og de sitter fast et sted der inne i kroppen. Jeg må drive dem fram. Da er det godt å ta armmotoren og stemmen til hjelp.

EN URO I KROPPEN

En dag denne våren hadde jeg satt meg fore å sette ord på en

uro i kroppen. En uro som jeg, etter nøye detektivarbeide, forbandt med årstids-skiftinga.

Jeg hadde gått på ski i flere uker. Kroppen var i storform, til min å være. Dagens høydepunkt hadde vært denne skituren. Men nå var det begynt å våres. Det var bare kort tid igjen til snøen kom til å bli så råttan at det ble umulig å ta seg fram med ski.

Det var da en snikende uro meldte seg. Kunne dette være en slags sorg? Sorgen over tapt skiføre, over hva jeg var i ferd med å miste? Uunngåelig kommer den, våren. Min inngang i våren er alltid slik: Nei og nei, nå er det over ... ikke mer ski ... ikke mer isfisking ... ikke mer appelsinspising ved bål som synker nedover i snømassene ... trist, ja ... Så sitter jeg der og kommer meg ingen steder.

Fremdeles så mye snø at det er umulig å ferdes til fots. Kroppen vil ut, ut på skitur ...

Etter hvert aksepterer kroppen heldigvis at skiturenes tid er forbi. Da overtar forventningen til det som skal komme: en ny årstid.

Kunne dette være et tema for dikt, kanskje? Dette ville være interessant å finne ut mer om. Jeg satte meg ned og skrev:

NÅ SNART

Jeg venter
venter på våren
på sommeren
vinteren
og høsten
– at det skal bli noe

Jeg skrev mer også. Og fant ut overraskende sider ved tilværelsen og min egen måte å forholde meg til den på. Men

likevel: diktet var for dårlig. Det var noe feil med det. Så nå driver jeg med omarbeiding.

Da er det at jeg oppdager noe som jeg synes er interessant. Jeg skriver at jeg venter. Venter på en ny årstid. Men så er det denne uroen, da. Jeg antar at det er på grunn av denne at jeg tar inn over meg at jeg venter på så mye. Jeg venter, ifølge diktet, både på våren og sommeren i samme slengen. Og enda videre lengter jeg: jeg venter på vinteren!

Haha, der har jeg avslørt meg (for meg selv): kroppens sorg over tapt vinter herjer fremdeles i kroppen min ... den hadde ennå ikke sluppet taket da jeg skrev diktet.

Enn videre: jeg nevner høsten. Det er jo feil rekkefølge. Her kommer den til slutt, etter vinteren. Hvorfor har jeg skrevet det slik, tro?

HØSTEN ER MIN TID

Fordi høsten er min tid. En eventyrlig tid. Fravær av mygg. Fisking med mark og dupp. Bærplukking. Soppleiting. Fremdeles mange varme dager. Vagrere og vakrere blir det, mens høsten lister seg innpå oss med sine stadig kortere dager. Så, når bærene er frosne, kan vi begynne å ta det med ro. Da kommer de lange mørke kveldene, med fyr i ovnen, stearinlys og innehygge. Høsten er i sannhet en deilig tid!

Heisann, her påstår jeg at høsten er en deilig tid ... Var det ikke vinteren som er en deilig tid, da? Og sommeren, den må jeg ikke glemme: Den er deilig, den! Og at våren er den aller deiligste tid av alle årstider, det er vel de fleste enige om?

Men det er altså ikke helt lett å forlate en årstid, det er mye sorg i det. Jeg er kommet til at det er nødvendig å ta seg tid til å sørge over tapt årstid. Akkurat nå driver jeg og slipper taket i høst-sorgen; det er like før jeg skal finne fram skiene igjen!

TEKST OG FOTO:
ANNE-GRETHE LEINE BIENTIE

Tanker fra vikarierende prest

"Og hvor bor du nå? Hvor er egentlig menigheten din?" Det ble noen spørsmål å svare på da jeg vikarierte som sørsameprest i seks uker.

Jeg fikk være med på konfirmantleir. Den ble avholdt i Mo i Rana, på min "hjemmebane". Til vanlig er jeg prest i Sjona/Nord-Rana menigheter (Mo i Rana). Men for konfirmantene ble det større avstand. Om vi var få på konfirmantleir, var det likevel en god og trivelig opplevelse. Film, tur, samling, mat, prat og gudstjeneste.

Et viktig tema for konfirmantleiren var identitet og samisk tradisjon og kristendom, og på gudstjenesten var konfirmantene svært delaktige og bidro til å berike den for Nord-Rana menighet.

MANGE REISER

For min egen del ble det reising til Härnösand der det var medarbeiderdager i stiftet og møte med referansegruppen for samisk kirkeliv. Samisk (kirke)liv går på tvers av nasjonalgrensene og det er viktig med kontakt og samarbeid.

Jeg fikk også forrette sør-samisk gudstjeneste i Oslo. Utvalget for samisk kirkeliv i Oslo arrangerer 4 samiske gudstjenester i året og én av gudstjenestene holdes på sør-samisk, dvs. den ble tospråklig med sørsamisk og norsk. Det ble også der en trivelig gudstjeneste og samvær etterpå, alt sammen i gamma i den samiske barnehagen på Tøyen i Oslo.

Fra å arbeide med en vanlig norsk menighet der geografien bestemmer hvem som hører til den lokale kirke, er det en overgang å arbeide som sørsameprest. For menigheten er mange steder og sogner ikke til et bestemt kirkebygg, men hører vel til i alle!

En utfordring er å gjøre den sørsamiske menigheten synlig, enten man er medlem i Åarjelsaemien Åålmege eller ikke.

SPØR ETTER TJENESTER PÅ SØRSAMISK

Min oppfordring er: bli med på samisk konfirmasjonsleir, samlinger av ulikt slag og spør etter samisk dåp og kirkelige handlinger i menigheten der du bor. Da kan enten den lokale presten eller noen fra samisk menighet bistå.

Menigheten til en sørsameprest kan bli usynlig av to grunner: Det ene er at det er få på hvert sted. Det andre er at man er beskjeden med å melde sine ønsker og behov. Men det er det ingen god grunn til.

EINAR BONDEVIK

Jubileum for Samisk kirkeråd og samisk prest

Generalsekretær i Samisk kirkeråd, Tore Johnsen, holdt preken i Tromsø domkirke.

Samisk kirkeråd feiret 20 års jubileum. Samtidig ble det feiret at den første samene ble prest i Norge for 250 år siden. Anders Porsanger ble også viet oppmerksomhet på et historieseminar på Universitetet i Tromsø.

Jubileumshelga ble avsluttet med festgudstjeneste i Tromsø domkirke. I sin preken sa generalsekretær i Samisk kirkeråd, Tore Johnsen, at den første samiske presten var et gledestegn.

– En svale gjør ingen sommer, sa han. Men den varsler at flere svaler kommer og at en sommer kommer. Det skulle riktignok vise seg at det gikk lang tid før det kom samer som kunne være åpent om sin samiske bakgrunn.

TEKST OG FOTO:
BIERNA LEINE BIENTIE

Det är visst mitt fel

Lite om mitt eget ansvar här i världen

De finns överallt. Människorna som vägrar att ta ansvar. Som tycks hitta någon, eller något, att skylla på. Är det inte "samhället", staten, länsstyrelsen, chefen eller kärlekslösa föräldrar så är det Mc Donalds, tobaksindustrin eller skolan.

För vems fel är det egentligen att jag inte har ett jobb? Att mitt äktenskap sprack? Att jag är överviktig? Att jag saknar utbildning? Att jag slår min hund/fru/man/barn? Att jag pratar skit om grannen? Att jag inte har det jag behöver? Det är i alla fall inte mitt!

Det pågår idag en massflykt från ansvar som möjliggjorts och uppmuntrats av ett samhällsklimat där det har blivit fullt att skuldbelägga (att kräva att alla tar sitt ansvar) och där allt fler betraktar sig som offer – offer för förtryckande strukturer, dåliga gener, taskiga uppväxtförhållande och, inte minst, för andras tillkortakommanden. (Den är dum, den gör fel, den gör si eller så.) Det här gäller i hela samhället. I den samiska världen kan vi dessutom alltid skylla på vår historia om vi inte kommer på något annat skäl.

Men vad händer när vi hela tiden skyller på någon/något annat utanför oss själva? Jo, då släpper vi ifrån oss vår egen kontroll. Jag hör väldigt ofta gnäll/klagomål. Men sällan ett förslag på vad som skulle kunna göras för att det ska bli bättre. Och kommer det ett konstruktivt förslag så är det oftast någon annan som ändå ska lösa saken – den som klagat ser sig väldigt sällan som en del i lösningen. Resultatet blir förstås att inget händer och klagandet kan fortsätta.

Som människa har jag alltid ett val. Jag *väljer* att agera eller inte, jag *väljer* att fortsätta att göra på "gamalt sätt" och jag *väljer* om jag vill testa nya möjligheter osv. Jag *väljer* hur jag vill ha det i mina liv, med andra ord. För ingen annan kan väl välja åt mig?

Genom att ta ansvar för mig själv och det jag vill här i livet ökar också möjligheterna att ta ansvar för det gemensamma. Att ta ansvar för sig själv innebär att uttrycka det jag känner och det jag vill, att se till att medvetet jobba för det jag vill uppnå, att stå upp för mina åsikter

osv.

Framför allt handlar det om att inse att jag inte är ett offer för omständigheterna. "Offerkoftan" är världens bästa ursäkt för att slippa ta ansvar och ett väldigt bra sätt att lura sig själv att jag inte har någon möjlighet att få till en förändring (oavsett vad det gäller).

När insikten kommer att jag *alltid* har ett val, då kommer också kraften! Och tron på att jag kan och att det alltid finns möjligheter!

ÅSA RUTFJÄLL

Lästips: "Det var inte mitt fel – om konsten att ta ansvar" (Ann Heberlein) samt "Mia Thörnbloms samlade tankar om självkänsla" (Mia Thörnblom).

Ny bok:

Gåebrien sijte – en sameby i Rørostraktene

Sverre Fjellheim arvet ei kiste etter sin mor. Dokumentene i kista ble utgangspunktet til bok om samene i Rørosdistriktet.

Sverre Fjellheim har skrevet om samenes historie i Rørosområdet. Det er en bok som også forteller om overgrep mot sørsamisk befolkning.

Sverre Fjellheim, Røros, har nylig kommet ut med boka *Gåebrien sijte – en sameby i Rørostraktene*. Boka ble til etter at Fjellheim leste papirene i ei kiste han arvet etter sin mor. Kista sto lenge urørt.

– Etter en tid åpnet jeg kista og oppdaget hvilke skatter som lå skjult. Der lå blant annet viktige dokumenter, protokoller og referater fra gammel tid. Jeg

fikk ikke ro på meg før jeg hadde gått nøye igjennom alt, forteller Sverre Fjellheim.

GJENTATTE OVERGREP MOT SØRSAMENE

Sverre Fjellheim er selv fra Røros. Han har i mer enn 30 år jobbet med dokumentering, forskning og formidling av sørsamiske historie. Denne gangen tar Fjellheim utgangspunkt i dokumentene i kista han arvet.

Gjennom boka får man innsikt og kjennskap til tragiske overgrep mot den sørsamiske befolkningen i *Gåebrien sijte* /

Riasten reinbeitedistrikt. Fjellheim skildrer saklig rasisme og overgrep mot reindrifsamene i Rørosområdene gjennom mange generasjoner.

ERSTATNINGSKRAV OG FATTIGDOM

Boka gir mange eksempler på hvordan reindrifsamene sto hjelpeløse i en umenneskelig behandling som skulle få fatale konsekvenser.

Etableringen av Røros kobberverk i 1644 førte til at bondene tok seg til rette med blant annet setervoller og jordbruk på samenes plasser.

Vi får også lese om hvordan et helt bygdesamfunn grunnløst slaktet ned så godt som hele reinflokken til en sameby ved Dalbusjøen i 1811.

Flere lignende historier er omtalt i boka. Fjellheim viser også gjennom rettsprotokoller og historiske kilder hvordan reindrifsamene måtte betale skyhøye bøter og erstatningskrav til bønder og stat.

Konsekvensen av slike hendelser gjorde at reindrifsamene ble utarmet og fattige. Reindrif i Rørosområdet brøt nærmest sammen. Protokoller viser at et høyt antall havnet på fattiggassa, mens andre "forsvant" eller havnet i andre vanskelige livssituasjoner.

LEVEDYKTIG REINDRIFT

Forfatteren påpeker også at etter-krigsgenerasjonen i samebyen tok ansvar og ryddet opp i mange påførte problemer, på tross av stadige nye konflikter.

Etter hvert vokser en livskraftig og levedyktig reindrift fram i Rørosområdet. Fjellheim beskriver optimismen og hvordan nye generasjoner lever og bruker områdene. Forfatteren har i sitt forord skrevet følgende: "Takk til alle dem, som gikk framfor, som bar tungt og trødde veg".

Fjellheims bok er grundig. Den bør leses av alle som ønsker å få et innblikk i norsk samehistorie.

TEKST OG FOTO: MARGRETHE KRISTIN LEINE BIENTIE

Historia blir synlig

Den nye boken *Ett steg till på vägen* (Gaalitje 7) är en redovisning av dokumentationsprojektet "Saemieh Saepmesne – I det samiska rummet".

Projektet har bedrivits på sydsamiskt område under åren 2008-2011 i ett samarbete mellan Gaalitje, Saemien Sijte och Västerbottens museum.

Den bok som nu getts ut av Gaalitje innehåller i nio artik-

lar från olika områden av projektet en redovisning av resultat och av de reflexioner som arbetet väckt.

I huvudsak har detta projekt arbetat i de sydligare delarna av sydsamiskt område. Ett nu nystartat projekt är mera inriktat på de nordligare delarna.

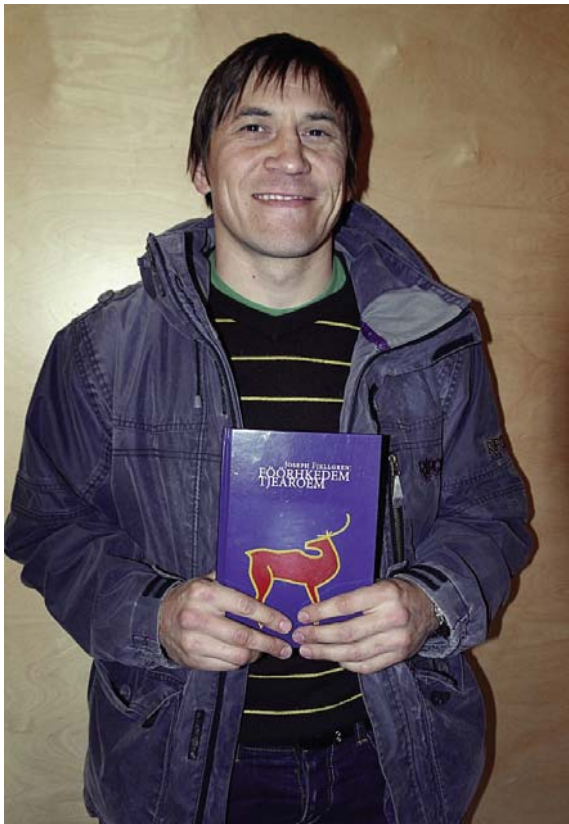
Här finns många intressanta infallsvinklar, inte bara historiska utan också sådant som kny-

ter till nutida rättigheter. Och här finns förstås reflexioner kring själva dokumentationsarbetet.

För alla oss "kalenderbitare" finns ett par intressanta sammanställningar, dels en med sydsamiska ord för kulturminnen, dels en om sydsamiska ortnamn och vad de berättar.

URBAN ENGVALL

Joseph Fjellgren voestes tjihtese-gærjine "Föörhkedem tjearoem".

Orre gærja:

Föörhkedem tjearoem

Daate voestes gærja maam Joseph Fjellgren tjaaleme. Diihte årjemes smaaregen mietie tjaala.

Dennie gærjesne maehete ovmesse tjihtesh / dikth lohkedh. Gærjan nomme vuesehte, lohkiye dovne föörhkede jih tjöere.

Mij gærja daate? Man ävteste tjihtesh tjaaleme? Badth årjelh-smaaregen mietie aaj!

Joseph Åangherisnie vaadtsehtji jih saemiesti gosse nuerebe lij. Muvth tuhtjin altese smaarege rovnege jih aaj tjaebpie.

Gærjam gellien aejkien lohkeme. Numhtie tjihtesigujmie. Lohkiye tjuara astoem utnedh gosse edtja "tjihtesi sijse soeredh". Hijven gosse maakta raefesne liegkestidh jih rontestalledh. Mov mielen mietie, lustebe mubpien

aejkien lohkedh. Dellie ässjalomesh"baajname", jih dellie tjihtesidie buerebe guarkam.

Tjaelijem gaarmerem. Diihte madtjeles. Duasta jijtsh ässjalommesie bijre tjaeledh. Madtjele lea gosse mijjine "juaka". Naaken tjihtesh luste. Hijven gosse lohkiye maakta lustestalledh. Gosse mubpide tjihtesidie lähka, dellie maakta hojnegidh. Numhtie jielie misnie aaj.

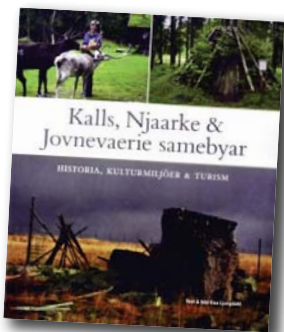
Ätnam daate tjihtese-gærjam joe koen hijven!

*Gäässie nööreme vuejnijh
Jieleden soejevni
Dillie maakta
Aelgijh jielijh
Dellie aalga guargijh*

TEEKSTE JIH GUVVIE:
MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Joseph Fjellgren har gitt ut sin første diktbok. Den er skrevet på den sydligste dialekten i sørsamisk. Boken inneholder både morsomme og mer alvorlige dikt. Forfatteren har gitt av seg selv på en sjarmerende og personlig måte.

Bok för ryggsäcken

Gaaltije har kommit med ytterligare en informativ och bra liten bok om samebyar på sydsamiskt område – perfekt att packa ned i ryggsäckens ytterficka. Den här gången är titeln *Kalls, Njaarke & Jovnevaerie samebyar. Historia, kulturmiljöer & turism* (Gaaltije 8).

Skriften är ett resultat av det dokumentationsprojekt Gaaltije bedrivit (se notis om Ett steg till på

vägen). Här visas igen att det som ibland kallas "vår sista vildmark" i realiteten är samisk kulturmark med såväl historiska lämningar som nutida avtryck.

Ewa Ljungdahl, som gjort skriften, berättar bland annat om projektet "Samers markanvändning förr och nu" inom Njaarke sameby. Flera hundra kulturlämningar har registrerats. I dagsläget vet man att det här har bedrivits renskötsel under tre årtusenden. "Man får en helt annan syn på markerna, man känner sig aldrig ensam ...", säger projektledaren Jan Persson.

Författaren avslutar med några ord om kulturminneslagen – som gäller lämningar efter samisk verksamhet i samma utsträckning som alla andra fornlämningar – och om vikten av att visa respekt för rennäringen i dag.

URBAN ENGVALL

Reinmerker i Rørosregionen

Lars Aage Brandsfjell, Brekken, og Marit Fjellheim, Røros, har jobbet sammen om prosjektet *Mierhkh / Reinmerker. De har kartlagt og dokumentert merkesnitt og de mange ulike kombinasjoner i Rørosregionen.*

Dette er et stort og omfattende prosjekt som har vekket interesse i hele det sørsamiske området.

Brandsfjell har gjort intervjuer med blant annet merkeiere og informanter i Rørosregionen, samt alle distriktene som grenser til området, både på svensk og norsk side.

I tillegg har de i løpet av prosjektet fordypet seg i skriftlige kilder.

GODT LÆREMIDDEL

Prosjektet er unikt også fordi de har tatt utgangspunkt i den sydligste dialekten av sørsamisk for å dokumentere og bevare reinmerke-ter-

minologien. Prosjektet har resultert i en merkebok som vil være et hjelpemiddel for fremtidens reneiere. Dette vil også være et kjærkomment læremiddel for undervisning i skolene.

Prosjektet har mottatt støtte blant andre fra Sametinget. Prosjektet ble presentert i et foredrag under *Raasten Rastah*, som i år hadde fokus på samisk tradisjonskunnskap.

Brandsfjell og Fjellheim åpnet for innspill og diskusjon hvordan man videre kan jobbe med materialet. Et engasjert publikum ga uttrykk for at det var et økende behov for denne type prosjekter.

MARGRETHE KRISTIN
LEINE BIENTIE

Gie jih gusnie árröeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Ordförande: Sylvia Sparrok, tel 0647-352 40.

e-post: sylvia.sparrok@same.net

Handläggare för samiska frågor: Kaisa Huuva, Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala, tel 018-16 95 00,

e-post kaisa.huuva@svenskakyrkan.se

Referensgruppen för sydsamiskt församlingsarbete i Härnösands stift

Eva Rehnfeldt, tel 0684-250 57, Bo Lundmark, Inger Mattsson, Jessica Andersson, Anna Sara Stenvall och Jon Sjödin.

Kontakt: Gabrielle Jacobsson, Samiskt resurs- och utvecklingscentrum i Härnösands stift, Byevägen 7, 830 04 Mörsil, tel. 076-119 19 48. gabrielle.jacobsson@svenskakyrkan.se

Samiska krisnätverket

tel: 063-10 12 30 fredagar och söndagar mellan klockan 20 och 24.

Norge

Samisk kirkeråd Generalsekretær: Tore Johnsen, postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, telef 23 08 12 00, e-post: tore.johnsen@kirken.no.

Leder: Anne Dalheim

Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd: Linn Ellen Bientie Sivertsen

Saemien áálmegearaerie SÁR/

Samisk menighetsråd i sørsamisk område

Postboks 2, 7898 Limingen

www.samiskmenighet.no

epost: post@samiskmenighet.no

Leder: Sigfred Jáma, e-post: shjaama@hotmail.no

medlemmer: Oddvin Leine Bientie, Nils Tonny Bransfjell,

May Jönsson Botnvik og prest Bierna Leine Bientie

Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien áálmegea beajjetje áejvie /

daglig leder i samisk menighet i sørsamisk område:

Postboks 2, 7898 Limingen

Monica Kappfjell telef, 0047 99 34 94 77

e-post: monica.kappfjell@kirken.no

Prest i sørsamisk område: Bierna Leine Bientie

Heggvolla, 7760 Snåsa, telef. 74 15 11 55, mobil 950 54 490,

priv 74 15 16 21, e-post: prest@samiskmenighet.no

Diakonarbeider i sørsamisk område: Bertil Jönsson

7898 Limingen, mobil: 994 88 827,

e-post: diakon@samiskmenighet.no

Leder trosopplæringsprosjekt: Toamma Bientie

Kirkebakken 6, 8614 Mo i Rana, telef. 75 12 33 44,

mobil 993 72 128, e-post: toamma.bientie@kirken.no

Möte om barn och unga

Svenska kyrkans ärkebiskop Anders Weiryd hade kallat till det stora möte om barn och unga som hölls 16-17 november i Uppsala.

I ett av seminarierna under mötet – det som handlade om språk, identitet och livsmod – medverkade bland andra Patricia Fjellgren, språkkonsulent vid Samiskt språkcentrum, och Tuulikki Koivunen Bylund, biskop i Härnösands stift.

Ärkebiskopens möte var uppbyggt kring tre teman hämtade ur barnkonventionen: *Barns kraft och förmåga* speglade konventionens grundläggande idé om barnet som huvudperson i sitt eget liv. *Barn i utsatta situationer* byggde på det faktum att barnets rättigheter kränks genom våld, övergrepp och försummelse. Mötets tredje tema utgick från barnkonventionens formuleringar om barnets rätt till andlig utveckling.

KÄLLA: SVENSKAKYRKAN.SE

Texter och bilder till nummer 1 2013 av Daerpies Dierie skickas senast 6 februari till dd@samiskmenighet.no.

Daerpies Dierie

Sydsamisk kirkeblad * Sydsamiskt kyrkoblod

Adress: Heggvolla, N-7760 Snåsa, Norge
Telefon: 0047 74 15 11 55, mobil 0047 950 54 490,
e-post: dd@samiskmenighet.no
Redaktör och ansvarlig utgivare:
Bierna Leine Bientie, adress ovan.

Adress-ändring skickas til adress ovan.

Svensk samordnare: Urban Engvall,
Brån 101, 870 32 Ullånger, tel 070-344 08 82,
E-post: urban.engvall@svenskakyrkan.se

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år och har stöd från Härnösands stift, Nidaros bispedømmeråd, Sametinget i Norge och Svenska kyrkan.

Prenumeration under 2013: 140 kronor.

Grafisk form & repro:
Berling Press AB.
Tryck: V-TAB, Örebro.

Ny rutin

Från och med 2013 ändras rutinen för betalning av prenumeration. Avgiften betalas när faktura kommer.

Lutnjestæjja båateme

Norsk salmeboka nr 1:
Folkefrelsar til oss kom
Den svenska psalmboken nr 112:
Världens frälsare kom här

Lutnjestæjja båateme,
giefies nējte tjidtjebe.
Almetjh daesnie ront´stellieh,
guktie båata mijjese.

Elmien åavtoem vuejnebe,
Voejkene dam seedteme.
Åejvie båata elmeste,
jeala hov goh almetje.

Sådtoth daase reakede,
sådtoeh luajhta mijjeste.
Almetje jih Jupmele,
gaajhkide hov gorrede.

Jupmielistie båateme,
Aehtjien alman bååstide;
Jaemie-raadtan våålese,
Elmie-rjijhk sne tjahkan lea.

Viesjehts, faamohts åålmege,
mijjen geerve jielede.
Aejlies Baernie Jupmele,
båata mijjem nænnoste.

Onne maana kråbposne,
mīrhke jījen tjoevkede.
Dæeriesmoerh lea tsööpkeeme,
orre baalkam vaedtsebe.

Gæjhtoe stoere Jupmele,
diekie tjoevkem buakteme!
Aehtjie, Baernie, Voejkene,
ihkuvasse Åejvie lea!

Sinnets forandring

En prest kom med følgende historie fra prekestolen:

– Jeg skulle prøvekjøre en ny bil. Jeg gikk bort til parkeringsplassen, satte meg inn, rettet på speilene og gjorde meg klar. Så satte jeg bilen i revers, gasset litt og slapp ut clutchen.

Bilen gikk framover.
– Så prøvde jeg på nytt. Forsikret meg om at giret stod i revers, trykket forsiktig på gasspedalen, og slapp ut clutchen forsiktig.

Bilen gikk framover. Nok en gang.
– Så tenkte jeg at jeg må ha gjort noe feil. Og fant fram instruksjonsboka. Da oppdaget jeg at reversen ikke var plassert på samme måte som på min gamle bil. Da jeg igjen forsøkte på nytt, ut fra instruk-

sjonsboka, gikk bilen fint bakover, slik jeg hele tiden hadde ønsket.

Presten fortalte at dette ble et eksempel for ham på hvordan han måtte forandre oppfatning. Den tidligere oppfatningen var ikke riktig, den fungerte ikke med den nye bilen.

– Og, sa presten, slik er det vel også med vårt forhold til Gud. Det er noe som heter omvendelse, og det greske ordet for omvendelse uttrykker noe slikt som ”en sinnets forandring”.

Men hvordan arter den seg, denne sinnets forandring?

Jo, det hele starter med å erkjenne sin stilling i forhold til Gud. Dernest må vi finne en løsning på problemet. Og til slutt dreier det seg om å handle etter dette løsningsforslaget.

Det hele kan oppsummeres slik i tre trinn:

- Alle har syndet og mangler Guds herlighet.
- Jesus Kristus er ved sitt blod soningsstedet for dem som tror.
- Mennesket blir rettferdig for Gud ved tro, uten lovgjerner.

Disse tre punktene er ikke grepet ut av løse luften. Nei, faktisk er det apostelen Paulus som skriver om dette i brevet til romerne, kapittel 3, versene 20-28:

For ikke noe menneske blir rettferdig for Gud på grunn av gjerninger som loven krever. Ved loven lærer vi synden å kjenne. Men nå er Guds rettferdighet, som loven og profetene vitner om, blitt åpenbart uavhengig av loven. Dette er Guds rettferdighet som gis ved troen på Jesus Kristus til alle som tror. Her er det ingen forskjell, alle har syndet og mangler Guds herlighet. Men ufortjent og av hans nåde blir de erklært rettferdige, frikjøpt i Kristus Jesus. Ham har Gud stilt synlig fram for at han ved sitt blod skulle være soningsstedet for dem som tror. Slik viste Gud sin rettferdighet. For han hadde tidligere i tålmodighet holdt tilbake straffen for de synder som var begått. Men i vår tid ville han vise sin rettferdighet, både at han selv er rettferdig og at han erklærer den rettferdig som tror på Jesus. Hva har vi da å være stolte av? Ingenting! Hvilken lov sier det? Gjerningenes lov? Nei, troens lov. For vi hevder at mennesket blir rettferdig for Gud ved tro, uten lovgjerner.

Omvendelse innebærer altså å erkjenne et problem – og så gjøre noe med det.

Ja, var det ikke akkurat det som presten opplevde da han skulle prøvekjøre den nye bilen:

Først erkjente han problemet – at bilen ikke gikk bakover, slik han ønsket.

Så fant han løsningen – instruksjonsboka fortalte hvordan reversen var plassert.

Og til slutt gjorde han noe med det – satte giret i revers på riktig måte, slik at bilen gikk bakover.

Bilens instruksjonsbok viste hvordan han kunne finne en løsning.

På tilsvarende måte forteller Bibelen at Jesus Kristus er ved sitt blod soningsstedet for dem som tror.

Grunnlaget for sinnets forandring ligger akkurat her.

TEXT OG FOTO: LARS JOHNSEN

Samebyar kraftsamlar

FOTO: ANAMARIA FJELLGREN

Framtidstro och fokus på gemensamma mål är några av ledstjärnorna i projektet *Faamoe*. Syftet är att öka samverkan och erfarenhetsutbyte i samebyarna och att öka engagemanget och förståelsen för samiska frågor – hos allt från lokalbefolkning till EU.

Projektet *Faamoe* startade 2010 hos Sveriges fem sydligaste samebyar: Tåssåsen, Handölsdalen, Mittådalen, Ruvhten Sijte och Idre. *Faamoe* är ett pilotprojekt i Sametingets livsmiljöprogram *Jielemen Bijre*. De sydliga byarna är hårt drabbade av exploateringar, rovdjur och markägarprocesser.

– *Faamoe* betyder inre styrka och kraft, drivkraft och uthållighet. Det är precis vad det handlar om, säger Åsa Rutfjäll, projektledare för *Faamoe* – *livskraft i södra Sápmi*.

TVÅ SPÅR

Projektet har två parallella spår. Ett utvecklingsspår, med allt ifrån personlig utveckling till nya organisationer. Istället för att älta det som inte varit bra, jobbar projektet med att se framåt. Genom samtal och möten i samebyarna har man gemensamt kommit fram till vad man vill uppnå och hur man ska komma dit.

– Att utveckla hur man jobbar tillsammans i byn och ta vara på alla i byn är viktigt. I samebyarna Idre och Ruvhten Sijte har vi även arbetat med hälsan, säger Åsa.

Ungdomarna är viktiga och har ett eget forum där mer seriösa frågor diskuteras, vilket uppskattas mycket.

Det andra spåret i projektet är att externt öka engagemanget och förståelsen för samiska frågor bland lokalbefolkning, kommun, stat och EU.

– Till att börja med skulle vi göra det på kommunnivå, men många beslut fattas högre upp och då måste vi driva vissa frågor där. Vi har sett till att led-

Åsa Rutfjäll.

ningarna för samebyarna och de tre förvaltningskommunerna Älvdalen, Härjedalen och Berg träffas några gånger per år. Då diskuteras olika frågor som berör det samiska, och man utbyter erfarenheter kommunerna emellan – vissa av samebyarna går ju över kommun- och länsgränserna. Både kommunerna och samebyarna är otroligt nöjda med utfallet av dessa konstruktiva möten, berättar Åsa Rutfjäll.

MÖTE MED MINISTRAR

I höstas träffade *Faamoe* tillsammans med representanter från samebyarna både miljöminister Lena Ek och lantbruksminister Eskil Erlandsson för att lyfta problemet med den växande vargstammen. Att få till ett möte med två ministrars samtidigt var en klar framgång, menar Rutfjäll.

– Samebyarna överlämnade fem tydliga förslag för att hantera vargfrågan. Stat, länsstyrelse och kommuner vill ha konkreta förslag eftersom de har så lite kunskap de kan jobba utifrån, berättar hon.

Nu tar *Faamoe* frågan ännu högre upp – till EU. I december träffar man EU-kommissionen för att diskutera rovdjursfrågan.

UTBILDAR RIKSDAGEN

Även ett informationsmöte för riksdagsledamöterna har ordnats för att öka förutsättningarna för att de ska engagera sig mer i samiska frågor. Det går inte att bara sitta och säga att de inte kan något om oss. Vi måste utbilda dem, anser Rutfjäll.

Faamoe ordnar även möten med samebyarna på den norska sidan för att hitta frågor man kan samverka kring. Om flera personer agerar för samma sak mot samma mål – då ger det resultat.

– Vi tror på framtiden och på att om vi samer gemensamt engagerar oss ännu mer så kommer vi att få mycket större gehör för våra frågor, avslutar Åsa Rutfjäll.

WILLIAM STENVALL
ZETTERSTRÖM

Projektets mål:

- Ökad framtidstro inom rennäringen
- Ökat välmående bland samerna i området
- Sydsamisk kultur och sydsamiskt näringsliv tas tillvara och är en stor resurs i lokalsamhället
- 100 deltagande samer
- 5 nya företag
- Bibehållen betesareal.

Projektägare:

Livskraft i södra Sápmi ekonomisk förening har startats av ovan nämnda fem samebyar samt Svenska Samernas Riksförbund.

Mer samisk kompetanse i barnehager

Liv Ingegerd Selfjord er rådgiver for oppvekst og utdanning hos Fylkesmannen i Sør-Trøndelag. Hun arbeider for at barnehager i fylket skal få mer kompetanse innen samisk kultur og språk.

Liv Ingegerd drar begeistret frem ei bok fra veska si.

– Se her ka æ fant te salgs på biblioteket! stråler hun fornøyd.

Det er ikke hvilken som helst bok, men en tykk "lefse" der man kan lese om Norges skolehistorie: "Samisk skole eller norsk standard. Reformene i det norske skoleverket og samisk opplæring". Dette er Liv Ingegerd i et nøtteskall.

SAARAAHKA ER FORBILDE

Det er ikke så vanlig å treffe på personer med en langvarig og stor interesse for det samiske. Liv Ingegerd har etter hvert fått en bred kunnskap om samer. Hun har nemlig, så lenge hun kan huske, sugd til seg alt hun har kommet over om samer.

Liv Ingegerd Selfjord er en ildsjel for samisk kultur og språk. Hun har vært med på å sette i gang en kursrekke for barnehageansatte som ønsker å lære mer.

Hun forteller at hun som lita jente leste alt hun fant om urfolk. Hun var spesielt fengst av indianere. Hun har også vært ei "ute-jente" som elsker å være ute i naturen.

Etter hvert lærte hun seg stadig mer og mer om samer. Den dagen hun fikk et samisk tinnarmbånd, var lykken stor. Hun glemmer heller ikke den dagen da hun mistet det.

– Æ va så lei mæ!

Nå viser hun stolt frem sitt nye tinnarmbånd. Jeg legger også merke til et kjent symbol på hals-smykket hennes: *Saaraahka*. Hun forteller tydelig over denne gaven hun fikk for noen år tilbake. Den var fra foreldrene i en barnehage i Trondheim. De syntes nemlig at *Saaraahka* passet så bra for henne. *Saaraahka* er jo et symbol for den som beskytter og bevarer.

Liv Ingegerd sier at dette tok hun til seg. Etter hennes mening er det nemlig akkurat det man skal gjøre som voksen i barnehagen: beskytte og bevare.

MER KUNNSKAP

Hos Fylkesmannen har Liv Ingegerd mange ansvarsoppgaver. Ettersom hun har sin fartstid og yrkeserfaring fra barnehage, er det naturlig at det

er her hun kjenner at hun har den bredeste kompetansen. Hun har tidligere vært med å bygget opp natur- og friluftsbarnehager i Trondheim. Hun ble klar over at den samiske kulturen ofte er nærmere enn det man har trodd.

– Folk flest vet så lite om det samiske. Vi trenger å lære mer! sier Liv Ingegerd engasjert og smilende.

Liv Ingegerds engasjement og interesse har fått konsekvenser for dem som jobber innenfor barnehager i hennes fylke. Hun har nemlig vært med på å starte en kursrekke for alle barnehageansatte. Dette er kurs med "samisk kultur i barnehagen" på dagsorden. Målet er å sette ansatte i stand til å formidle noe om den samiske kulturen. Tilbudet er allerede i godt i gang, men Liv Ingegerd ønsker enda flere velkommen.

JOBBER MÅLRETTE

– Dette handler om å bygge stein på stein. Det kan ta tid. Folk må selv ha interesse. Når interessen er vekket, er mye gjort. Dermed er det bare å bygge opp kunnskapen. De fleste liker jo å arbeide med det de kan, dermed må man jobbe målrettet og langsiktig for å bygge opp kunnskapsnivået, sier Liv Ingegerd.

Kursrekken inneholder ulike tema.

– Her er det noe for enhver smak! Vi synger sørsamiske barnesanger, joiker og har rim og regler. Under en samling hadde vi for eksempel tema "mat og mattradisjoner". Da hadde vi blant annet Nils Tonny Bransfjell fra Fjellvilt på besøk. Dette ble en superflott dag!

Liv Ingegerd roter rundt i veska si og finner fram en lapp med en oppskrift hun fikk: *Sjyyleaejpieh* / Pannebrød.

– Kjempegodt! Jeg har oppskrifta i veska i tilfelle anledningen plutselig byr seg, ler Liv Ingegerd.

Hun forteller videre at religion, kulturminner, *duedtie* / sløyd, sørsamiske forhold i dag, språksentra og reindrift er noen av de andre tema kursrekken inneholder.

– Jeg er så glad for alle som er med, og jeg gleder meg til å se hvordan dette fortsetter! avslutter Liv Ingegerd.

I kurs for barnehageansatte er det mulig å lære mer om reindrift. Her er barnehagen fra Brekken på besøk i reingjerdet på Stensåsen.

TEKST OG FOTO: MEERKE KRIHKE
LEINE BIENTIE

Guvviej tjirrh soptseste

Ina-Theres Sparrok lustestalla gosse guvvede. Sæjhta guvviej tjirrh soptsestidh guktie almetjh aavosne jïh dovne hånnan Leah.

Ina-Theres dælie jåarhkeskuvlesne Stientjesne, dennie "media og kommunikasjon"-esne. Dïhte åtna luste guvviedidh.

– Manne guvvedem seamma gusnie leam. Naan æjkien dellie joekoen tjaebpies guvvieh sjidtieh! Ina-Theres soptseste.

BÅATSOEJIELEME HIJVEN

Göökte guvvieh veeljeme, mejtie sæjhta vuesiehtidh. Voestes guvvie giedtete. Ina-Theres sæjhta vuesiehtidh båtsoe-jie-

leme hijven. Dennie guvvesne aehtjebe krivviem giehtjedeminie. Maehtebe vovejnedh guktie murredeminie. Vovejnebe guktie aavoe jïh faamoe "klitnjedeminie".

Mubpene guvvesne, dellie Ina-Theres nïejten ååredæjjam guvviedamme. Hånnan vååjnoe. Ina-Theres måjhta gosse guvviedi. Nïejte hov bovtsi luvnie.

– Båtsojne muvhtene geerve aaj ... Dan æjkien dellie vööjnim guktie gïknjeli, Ina-Theres buerkeste.

– Mænngan, gosse guvviem vööjnim, dellie bååhperostim: guvvie badth munnjien "soptsesti". Dan åvteste manne sijhtem guvvide dijese aaj vuesiehtidh, Ina-Theres jeahta.

TEEKSTE JÏH GUVVIE:
MEERKE KRIHKKE
LEINE BIENTIE

Taler gjennom bilder

Ina-Theres Sparrok vil gjennom sine bilder si noe om folks gleder og sorger. Hun går på videregående skole i Steinkjer på linje for media og kommunikasjon.

Det er særlig reindriftsmiljøet hun vil beskrive med sine bilder. Livet med reinen kan til sine tider by på motgang og bekymringer, men også mange gleder.